

*Дмитрук Л. А.,**доктор педагогічних наук,**доцент кафедри іноземної філології українознавства та соціально-правових дисциплін
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського**Удовиченко Г. М.,**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри іноземної філології українознавства та соціально-правових дисциплін
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

МЕТАФОРА ЯК ЕМОЦІЙНО-ОЦІННИЙ ЗАСІБ, БЛИЗЬКИЙ ДО ІМПЛІЦИТНОГО ПОРІВНЯННЯ

Анотація. Статтю присвячено аналізу основних літературних переваг творів С. Кінга, до яких відноситься майстерне відтворення атмосфери напруженості та жаху шляхом опису не тільки навколишньої дійсності та образів, що лякають, а й внутрішніх переживань персонажів у таких ситуаціях. Цим диктується авторський вибір лексичних одиниць, які слугують формуванню стилістичних фігур та тропів. До стилістичних маркерів ідіостилю автора відносяться такі тропи та фігури мови, як порівняння, метафори, епітети, уособлення; стилістично знижена лексика та фразеологізми.

Аналіз художніх текстів передбачає здатність дослідника правильно зрозуміти авторські інтенції, що відбивають індивідуально-авторську картину світу письменника, вивченню якої на матеріалі творчості різних письменників та поетів приділяється все більше уваги у сучасній лінгвістиці. Особлива увага при цьому приділяється опису мовних засобів, які слугують для відображення у художньому тексті світовідчуття автора та формують його ідіостиль. Шляхом аналізу текстів С. Кінга можна охарактеризувати метафору, як найбільш уживаний автором прийом творення образів, здійснити їх класифікацію за семантичними та структурними ознаками. Метафора є другим за частотністю тропом у творах С. Кінга, проте слід зазначити нестабільність вживання метафор у текстах письменника, різну їх кількість у різних творах. Характер метафор і загалом метафоризації образів диктується насамперед установкою С. Кінга на створення атмосфери напруженості та прихованого жаху. Найчастіше метафори націлені на опис внутрішніх переживань персонажів у подібних ситуаціях та їхнього зовнішнього вигляду. З огляду на проведений аналіз можна дійти висновку про те, що образно-виразні засоби (епітети, метафори та ін.) нерідко мають порівняльну семантику, що додатково посилює позицію порівняння в ідіостилі автора. Вживання тропів найчастіше пов'язане у творах письменника з необхідністю формування атмосфери тривожності та жаху, яка є основною характеристикою романів С. Кінга, обумовленої їх жанровою природою. Метафоризація обумовлена переважно установкою С. Кінга на створення атмосфери напруженості та прихованого жаху через опис внутрішніх переживань персонажів в описуваних ситуаціях та їх зовнішнього вигляду. Змістовно метафори є приховані порівняння.

Ключові слова: метафора, порівняння, ідеостиль, С. Кінг.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. До основних літературних переваг творів С. Кінга відноситься майстерне відтворення атмосфери напруженості та жаху шляхом опису не тільки навколишньої дійсності та образів, що лякають, а й внутрішніх переживань персонажів у таких ситуаціях. Деякі вчені зазначають, що твори письменника відображають його головний світоглядний інтерес – до незвичайного, прихованого, потаємного в людській натурі. Цим диктується авторський вибір лексичних одиниць, які слугують формуванню стилістичних фігур та тропів. До стилістичних маркерів ідіостилю автора відносяться такі тропи та фігури мови, як порівняння, метафори, епітети, уособлення; стилістично знижена лексика та фразеологізми. Каламбури представляють групу лексико-семантичних маркерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз художніх текстів передбачає здатність дослідника правильно зрозуміти авторські інтенції, що відбивають індивідуально-авторську картину світу письменника, вивченню якої на матеріалі творчості різних письменників та поетів приділяється все більше уваги у сучасній лінгвістиці А. Вежбіцька, Т. Космеда, Дж. Лакофф, Дж. Лайонз, Н. Слухай, Ж. Соколовська, Н. Тропіна, Т. Ященко та ін. Особлива увага при цьому приділяється опису мовних засобів, які слугують для відображення у художньому тексті світовідчуття автора та формують його ідіостиль.

Формування мети статті. Шляхом аналізу текстів С. Кінга охарактеризувати метафору, як найбільш уживаний автором прийом творення образів, здійснити їх класифікацію за семантичними та структурними ознаками.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Метафора є прихованим порівнянням, яке здійснюється шляхом використання назви одного предмета по відношенню до іншого і виявляє основну рису другого, формується на асоціації за подібністю.

Метафора є другим за частотністю тропом у творах С. Кінга, проте слід зазначити нестабільність вживання метафор у текстах письменника, різну їх кількість у різних творах. Характер метафор і загалом метафоризації образів диктується насамперед установкою С. Кінга на створення атмосфери напруженості та прихованого жаху. Найчастіше метафори націлені на опис внутрішніх переживання персонажів у подібних ситуаціях та їхнього зовнішнього вигляду.

Ми провели семантичне та структурне розмежування метафор, які використовуються письменником. Семантичне розмежування було виконано на основі виявлення у метафорах загальних лексичних компонентів. Виявлено метафори, що передають атмосферу жаху та описують предмети або поняття навколишнього світу.

1. Метафори, що створюються за допомогою лексеми-маркера, що виражає атмосферу страху, мають подібні до порівняння функції в тексті – вони посилюють атмосферу напруженості:

...The subconscious level where savage things grow (Рівень підсвідомості, де проявляються різні речі) [1, 396]

Miserable voices at the back of the brain (Жалогідні голоси у задній частині мозку) [1, 10].

У цих прикладах напружену атмосферу створюють словосполучення *savage things*, *miserable voices*, які вносять лякаючий відтінок характеристику стану персонажів.

...*One eye so dark it was almost the black of jeweler's velvet* (Одне око було чорним, як чорний оксамит) [1, 29].

У прикладі метафора використовується для опису оленя, на якого веде полювання головний герой. Цікавим видається використання двох близьких понять – *dark* та *black*, що посилює якісну характеристику очей, автор емпатизує, виділяє цю особливість очей, згадуючи про неї і в референті, і в агенті конструкції (якщо користуватися термінами системи порівняння) як щось потенційно важливе.

...*A darkness has come into his own life that polarizing filter – and Henry finds he has no objection to this* (...Темрява увійшла в його власне життя, цей поляризаційний фільтр – і Генрі усвідомлює, що не заперечує проти цього) [1, 16].

...*As the neurosis deepens, so does the interior darkness* (...З поглибленням неврозу поглиблюється і внутрішня темрява) [1, 16].

У наведених прикладах домінуючим образом метафори стає поняття темряви – *darkness*. Темрява виступає як частина внутрішнього світу персонажів, образ передає відчуття безвиході героя, що потрапив у важку ситуацію.

2. Метафори, образами яких є предмети чи поняття навколишнього світу, надають виразності опису персонажів або предметів дійсності:

...*Wide eyes not blinking as the snowflakes whirled into them to melt on their warm living lenses* (Широко розплющені очі, не моргали, коли сніжинки кружляли в них, щоб танути на теплих живих лінзах) [1, 54].

У наведеному прикладі імпліцитне порівняння очей та лінз є доцільним через те, що описаний персонаж веде себе ніби не обтяжена мисленнєвою діяльністю лялька. Автор з допомогою цієї метафори (очі – лінзи) посилює характеристику героя.

Carrie went into the house and closed the door behind her. Bright daylight disappeared and was replaced by brown shadows, coolness, and the oppressive smell of talcum powder. The only sound

was the ticking of the Black Forest cuckoo clock in the living room (Керрі зайшла в будинок і зачинила за собою двері. Яскраве денне світло зникло і змінилося коричневими тінями, прохолодою і гнітючим запахом тальку. Чути було лише цокання шварцвальдського годиннику із зозулею у вітальні) [2, 11].

У цьому прикладі метафора відбиває зміну настрою головної героїні, за допомогою лексем *brown*, *coolness* і словосполучення *oppressive smell*. Читач виразно відчуває пригніченість і внутрішню тугу героїні, що з'явилися, коли вона увійшла до будинку.

At first Henry sits where he is, not moving, listening to the departing thunder of the one-man buffalo herd that is Barry Newman (Спочатку Генрі сидить на місці, не рухаючись, прислухаючись до гromу стада бізонів, що віддаляється і складається з однієї особи, тобто Баррі Ньюмена) [1, 19].

Розглянута метафора є прикладом ємного опису персонажа: Баррі Ньюман відрізняється нездоровою комплекцією, що виразно представлено у створеній автором характеристиці та імпліцитне порівняння персонажа зі стадом бізонів. Також в описі використано іменник *thunder*, який доповнює образ гучним звуком, властивим цим тваринам.

'Stop it!' Barry is sitting up now, he hasn't needed Henry to give him a hand this time, and he is deadly pale except for little red roses, one growing in each cheek ('Припини це!' Баррі зараз сидить, йому не потрібно, щоб Генрі подав йому руку цього разу, і він смертельно блідий, за винятком маленьких червоних троянд, що по одній ростуть на кожній щоці) [1, 18].

У прикладі рум'янець зіставляється з червоними трояндами. У контрасті з епітетом *deadly pale* таке імпліцитне порівняння посилює опис хворобливого вигляду героя. Метафора може здатися романтизованою, однак образи троянд на щоках героя покликані точно характеризувати його стан та зовнішність.

Семантичне розмежування метафор допомагає виявити основні функції тропу в тексті. Так, метафори з лексемами-маркерами, що передають атмосферу жаху, дозволяють створити та посилити лякаючу та напружену атмосферу у творах, вони функціонують як жанроутворюючі складові тексту. Метафори, що апелюють до предметів навколишнього світу, виконують описову та емоційно-оцінну функції.

Структурне розмежування метафор проводилося у вигляді виділення простих та складних метафор. Як показав аналіз фактичного матеріалу, ідіостилю С. Кінга властиві насамперед прості метафори, які складаються з одного образу. Незважаючи на присутність розгорнутих метафор, частотність вживання простих метафор значно вища.

1. Серед простих метафор часто зустрічаються метафори, які є близькими за своєю структурою до епітетів та виконують функцію опису:

Barry is an eating machine (Баррі ненажера) [1, 16].

...*He is a lipid goldmine* (...Він – золота жила) [1, 17].

Їх використання покликане зробити образ чіткішим, оригінальнішим, точним.

2. Розгорнуті метафори надають багатогранність описуваного стану або образу. Вводячи в текст такі метафори, автор наголошує на складності події чи ситуації для сприйняття:

...*Body filled with sunlight, musical notes in her mind, butterflies behind her skull in the cage of her mind* *Stamps* (...Тіло, наповнене сонячним світлом, музичні ноти в її розумі, метелики за її черепом у клітці її розуму.) [2, 14].

...*Death had passed him in the street and had then come to the hospital to finish the job, death masquerading as a man [or perhaps it had been a woman, it was hard to tell] in pain, someone who said Marcy but meant Jonesy (...Смерть пройшла повз нього на вулиці, а потім прийшла до лікарні, щоб закінчити роботу, смерть, що вдавала себе за чоловіка [чи, можливо, це була жінка, важко сказати], що страждає від болю, кимось, хто сказав Марсі, але мав на увазі Джонсі) [1, 28].*

Образи в розгорнутій метафорі поєднуються один з одним і накладаються один на інший. Ефект кожного з образів множить від присутності інших образів, внаслідок взаємодії з ними. З вищевикладеного випливає, що метафори можуть виконувати в творах С. Кінга описову, емоційно-оцінну та жанроутворюючу функції.

Лінгвопрагматичний потенціал метафор високий, їх відсотковий зміст у тексті не можна назвати незначним: кожен десятий виразний засіб ідіостилу письменника – метафора. Вони неспроможні не надавати належного впливу на читача. За своєю суттю вони являють собою приховані порівняння та включаються до системи маркерів порівняння в ідіостилі автора. За допомогою метафор С. Кінг конструє канву оповідання, надаючи йому прихованих значень. Один із різновидів метафори – уособлення. Під уособленням розуміється троп, що характеризується перенесенням властивостей людини на абстрактні поняття та неживі об'єкти, що простежується у валентності, специфічній для іменників – назв особи. Цей виразний засіб нерідко використовується у художніх творах, у тому числі й у текстах С. Кінга, в яких уособлення становлять певний відсоток від усіх образно-виразливих конструкцій та засобів, які використовує автор.

Розглянемо різновиди уособлень в ідіостилі С. Кінга.

1. У романах С. Кінга фігурують уособлення, що передаються лексемою-маркером, що виражає атмосферу страху. Уособлення такого семантичного типу беруть участь у створенні атмосфери напруженості, а також використовуються при описі навколишнього світу:

...*The darkness is coming* (Темрява іде) [1, 34].

...*The darkness like a farmer coming back from the first milking* (Темрява, мов той фермер, що повертається з першого доїння [2, 111].

...*The darkness have her and hide her* (Темрява її не ховала) [2, 144].

Darkness has become his friend (Темрява стала її другом) [1, 19].

...*The voice inside inquired – the voice of darkness, his old friend* (...Запитав голос усередині – голос темряви, його давнього друга) [1, 792].

Примітним є багаторазове використання автором персоналізованого уявлення поняття *darkness*. Існують наступні понятійні значення концепту *darkness*: повна або часткова відсутність світла, темний колір, похмурий емоційний стан; відсутність знань, таємність. Вживання даної лексеми С. Кінгом є релевантним для створення жанрових особливостей творів письменника, оскільки за допомогою даного образу у творах емпатизуються почуття безвиході, страху та жаху. Вплітаючи в канву оповідання уособлення такого типу, автор впливає на читача, залучає його до лячної подорожі по своїх творах.

Один з наведених прикладів *The darkness like a farmer coming back from the first milking* демонструє близькість порів-

няння та метафори: тут темрява порівнюється з фермером, який повертається зі свого першого доїння. Це одночасно і порівняння, у створенні якого бере участь оператор *like*, та уособлення, під час якого абстрактне поняття «темрява» набуває якості людини.

Іншим часто використовується в уособленнях чином є поняття *death*. Функції цієї лексеми близькі до описаних вище функцій лексеми *darkness*. Розглянемо приклади з роману «Ловець снів»:

...*Death had brushed by him on a sunny day in March* (Смерть торкнулася його сонячного березневого дня) [1, 27].

...*Death had passed him* (...Смерть минула його) [1, 55].

...*Death masquerading as a man perhaps it had been a woman, it was hard to tell, in pain eath was out there, and maybe sometimes it called your name* (...Смерть під виглядом чоловіка, можливо, це була жінка, це було важко сказати, від болю смерть була десь там, і, можливо, іноді вона називала ваше ім'я) [1, 55].

...*Death was in the neighborhood* (...Смерть була поруч) [1, 60].

Death looking for me that day (Того дня смерть шукала мене) [1, 247; 372].

Для твору, написаного у жанрі жаху, образ смерті законо-мірно є дуже затребуваним і бере участь у створенні атмосфери напруги та страху. Смерть представлена в образі живої людини: вона ходить, живе по сусідству, шукає героїв. Її присутність відчувається як природна і водночас така, що лякає.

У творах С. Кінга трапляються й інші уособлення. Так, поняття *distress* (горе, страждання) також може розглядатися як така собі жива істота:

Distress is creeping back into her voice (Страх повертається до її голосу) [1, 39].

За допомогою такого прийому автор зближує читача та героя, допомагає читачеві відчуття повноту почуття персонажа, пережити разом із ним його горе.

2. Часто при побудові уособлень використовується алітерація, яка виконує функцію посилення звукової виразності тропу:

But the room був фактично dominated by a huge plaster crucifix on the far wall, fully four feet high (Але насправді у кімнаті домінувало величезне гіпсове розп'яття на дальній стіні, цілих чотири фути заввишки) [2, 11].

...*Eyes more worried than ever now, the wind hoot around the eaves* (Очі більш стурбовані, ніж будь-коли, вітер гуде навколо карнизу) [1, 14].

...*Snow had begun to dance* (Сніжинки танцювали у повітрі) [1, 30].

The latent hysterics had come out grinning and gibbering (Приховані істерики вийшли, посміхаючись і бурмочучи) [2, 16].

Алітерація є повторенням приголосних у художньому тексті, що має текстоутворююче значення. Вона усуває монотонність оповідання, за допомогою алітерації передаються звуки навколишнього світу (*hoot around the eaves*) та відчуття людини (*grinning and gibbering*). Таким чином, уособлення є важливим різновидом метафори у творах С. Кінга. Їхній лінгвопрагматичний потенціал обмежений через те, що цей засіб в більшості випадків виконує єдину функцію – емпатизації. Це виражається не тільки в структурних особливостях тропу, а й у багаторазовому використанні певних уособлень протягом усієї розповіді.

Висновки. З огляду на проведений аналіз можна дійти висновку про те, що образно-виразні засоби (епітети, метафори

та ін.) нерідко мають порівняльну семантику, що додатково посилює позицію порівняння в ідіостилі автора. Вживання тропів найчастіше пов'язане у творах письменника з необхідністю формування атмосфери тривожності та жаху, яка є основною характеристикою романів С. Кінга, обумовленої їх жанровою природою. Метафоризація обумовлена переважно установкою С. Кінга на створення атмосфери напруженості та прихованого жаху через опис внутрішніх переживань персонажів в описуваних ситуаціях та їх зовнішнього вигляду. Змістовно метафори є приховані порівняння.

Література:

1. King S. Dreamcatcher. N.Y. : Simon and Schuster, 2001. 880 p.
2. King S. Carrie. N.Y. : Simon and Schuster, 2000. 208 p.

Dmytruk L., Udovichenko H. Metaphor as an emotional and evaluation tool close to implicit comparison.

Summary. The article is devoted to the analysis of the main literary merits of S. King's works, which include the masterful reproduction of the atmosphere of tension and horror by describing not only the surrounding reality and frightening images, but also the inner experiences of the characters in such situations. This dictates the author's choice of lexical units that serve to form stylistic figures and tropes. The stylistic markers of the author's idiostyle include such tropes and figures of speech as comparisons, metaphors, epithets, personification; stylistically reduced vocabulary and phraseology. The analysis of artistic texts involves the ability of the researcher to correctly understand the author's intentions, which reflect the individual author's

picture of the world of the writer, the study of which is given more and more attention in modern linguistics based on the work of various writers and poets. Particular attention is paid to the description of linguistic means that serve to reflect the author's worldview in the artistic text and form his idiostyle. By analyzing S. King's texts, it is possible to characterize metaphor as the author's most used method of creating images, to classify them according to semantic and structural features. Metaphor is the second most frequent trope in the works of S. King, however, it should be noted the instability of the use of metaphors in the writer's texts, their different number in different works. The nature of metaphors and metaphorization of images in general is dictated primarily by S. King's attitude to creating an atmosphere of tension and hidden horror. Most often, metaphors are aimed at describing the inner experiences of characters in similar situations and their appearance. In view of the conducted analysis, we can conclude that figurative and expressive means (epithets, metaphors, etc.) often have comparative semantics, which additionally strengthens the position of comparison in the author's idiostyle. The use of tropes is most often associated in the writer's works with the need to create an atmosphere of anxiety and horror, which is the main characteristic of S. King's novels due to their genre nature. Metaphorization is due mainly to S. King's attitude to creating an atmosphere of tension and hidden horror through the description of the inner experiences of the characters in the described situations and their appearance. Metaphors are meaningful comparisons.

Key words: metaphor, comparison, ideostyle, S. King.